

GETTY IMAGES

Els enemics de Vladímir Makanin

XENIA
DYAKONOVA

Vladímir Makanin, nascut el 1937, matemàtic i guionista de formació, és un veterà de la narrativa russa contemporània. Ha publicat més de trenta títols, entre novel·les, narracions i reculls de contes, i ha sigut guardonat amb nombrosos premis dins i fora del seu país. El premi rus més prestigiós, però, el Bolxaia Kniga (El Gran Llibre), que va rebre el 2008, li va portar més problemes que satisfaccions. D'una banda, els periodistes acusaven l'organització del premi de

mafiosa i desemmascaraven el seu procediment. Makanin havia presidit el jurat de l'any anterior, i havia insistit a donar un accésit especial a Andrei Bitov, que va ser nomenat president del jurat de l'edició del 2008 i va promoure la candidatura de Makanin. Aquest últim, de fet, havia trencat el reglament del premi presentant-s'hi amb dues novel·les, una de les quals s'havia publicat fora del termini establert, però el jurat va fingir que no se n'adonava. D'altra banda, els lectors d'*Asán*, la novel·la guanyadora, centrada en la guerra de Txetxènia, la van convertir en objecte de crítiques in-

ASÁN
VLADÍMIR
MAKANIN
ACANTILADO
TRAD. YULIA
DOBROVODSKAYA
I.J.M. MUÑOZ
512 PÀG. / 27 €

cessants. Els que havien tingut alguna implicació en la guerra, encara que fos la més petita i teòrica, deien unànimement que el llibre, d'intenció clarament realista, estava ple de detalls falsos. El protagonista, el comandant Aleksandr Zhilin, un home despert i despistat, munta un negoci particular aprofitant el dèficit de benzina a Txetxènia: segons els lectors més documentats, la benzina era l'únic producte que no havia faltat mai a cap regió del país, ni abans ni durant el conflicte bèl·lic. Tots els personatges de la novel·la, situada a finals de la dècada dels 90, es comuniquen a través de telèfons mò-

bils: en realitat, la telefonia mòbil a Txetxènia no va existir fins a l'any 2002. Per acabar –i aquest és l'engany més subtil de la novel·la–, Assan, la fascinant divinitat alada de dos braços que mata amb l'un i comercia amb l'altre, no és part del folklore txetxè, com afirma el culte general Bazànov, sinó fruit de la fantasia de l'autor, que la crea per donar una dimensió llegendària al protagonista (el seu nom, Aleksandr, els txetxens el pronuncien Assan).

Un precedent en format breu

Alguns dels crítics més perspicaces argumenten que, malgrat tot això, la narració té nervi i els personatges són d'una gran vivesa: el gran error de l'autor és haver situat l'acció en un país concret en una època concreta sense tenir un coneixement profund de les circumstàncies. Si l'escenari hagués sigut un Caucas abstracte, i el marc temporal indefinit, *Asán* s'hauria estalviat bona part de les invectives. En realitat, fa uns anys Makanin sí que va escriure un conte que respon a aquests criteris i conté el germen de la novel·la. És el que dóna títol al recull *El prisionero del Cáucaso y otros relatos* (Acantilado, 2011), publicat originàriament el 1994. Descriu la relació entre un soldat rus i un jove caucàsic que té en captivitat. L'atracció secreta que el rus sent per l'altre arriba a ser tan dolorosa que només li queden dues opcions: matar el seu desig o matar qui el provoca. La força del relat és abassegadora fins al punt que els lectors més exigents no van dubtar a proclamar-lo una obra mestra. Tot i així, quan *El prisionero del Cáucaso* va ser escollit com a lectura obligatòria al batxillerat rus va saltar la guspira d'una nova polèmica: ¿es tracta d'una propaganda oculta de l'homosexualitat? Certament, és una pregunta bàsica en un país on ser homosexual és tan greu com ser txetxè. ♦♦

Una mirada exterior a un home complex

PATRICIA
GABANCHO

Ha tingut sempre el prestigi, la marca de ser un geni, però un tel de misteri l'ha desdibuixat. És Josep Pijoan, el jove constructor de les estructures culturals del país en temps d'Enric Prat de la Riba, l'amic fidelíssim i sovint el confessor de Joan Maragall, l'home que s'esvaeix de sobte i només de tant en tant n'arriben notícies o torna de visita. Un home amb una obra universal, sòlida, original i difícil de classificar. Doncs bé, Pol Pijoan i Pere Maragall, amb accés a documentació familiar –com indiquen els cognoms–, han fet una biografia meticulosa i alhora sintètica del gran desconegut. Per a la portada han triat una fotografia que diu molt de Josep Pijoan: una cara febril, d'ulls enormes, que expressen dubtes profunds. Sobre què? Pijoan era una personalitat complexa, predestinat a tenir mals tractes amb un país de fines pells com Catalunya.

La biografia segueix fil per randa, amb precisió d'entomòleg, els fets de la vida de Pijoan, però manté sempre una mirada exterior, com si als autors els fes nosa la complexa psicologia del personatge, que s'endevina com la causa de tots els conflictes. De fet, ho insinuen: tot li era petit, a Pijoan. Esperava més honors, més poder, més respostes, malgrat que a vint-i-pocs anys ja havia fet coses tan sonores com la creació de l'Institut d'Estudis Catalans i la recuperació dels frescos romànics del Pirineu, que ell mateix detecta en perill i revaloritza. Mentre fa l'obra, fa amics i enemics; un de sonat, Puig i Cadafalch, una personalitat que també mereix un estudi aprofundit per entendre aquella Catalunya en construcció, brillant i agosarada, que és alhora una societat gasiva i convencional. La societat, precisament, és causa de la primera crisi de Pijoan amb el país: marxa l'home amb una dona casada, Teresa Mestre, esposa burgesa i inspiradora de la Ben Plantada! Els autors se'n queixen perquè

JOSEP
PIJOAN. LA
VIDA ERRANT
D'UN CATALÀ
UNIVERSAL
POL PIJOAN / PERE
MARAGALL
GALERADA
308 PÀG. / 18 €

en els últims temps només s'ha parlat d'aquest afer privat de Pijoan. D'acord, però tampoc havia sortit a la llum amb pèls i senyals fins fa quatre dies. Els autors decideixen passar-hi de puntetes, com si fos un tema qualsevol, tot i que d'aquest escàndol surt l'allunyament gairebé definitiu de Pijoan i en sortiria un bon diagnòstic de la classe dirigent, si hi entressin.

Un recorregut de prosa deliciosa

De la mateixa manera, deixen de banda altres debats sobre la cultura, sobre la construcció nacional, per centrar-se en el recorregut vital estrictament exterior, factual. Mentrestant, van espigolant fragments d'articles o de cartes que ens revelen un conflicte permanent amb el país i amb la realitat. Brillant com era, Pijoan va ser també una víctima d'ell mateix. En aquest sentit, és molt més reveladora la biografia inconclusa, obra de Jordi Maragall, que el llibre aporta com a annex. Una biografia, precisament, molt psicològica.

Dit això, el llibre està escrit en un català impecable, noucentista i asèptic: deliciós. I aporta una ingent quantitat de dades sobre la vida inestable d'aquest català original, capaç de professar en diverses universitats i de fer una obra inclassificable que pretenia explicar la història sencera de la humanitat. Arqueòleg, arquitecte, expert en art, explorador de l'aventura humana, humanista complet en definitiva, Pijoan treballa tan sol que no s'adscru a cap escola ni en fa. Manté una relació ambivalent amb Catalunya, com si li desplagués que el país anés fent en la seva absència, però sense ser capaç de trencar els lligams amb una terra que havia estimat amb passió juvenil. El llibre és una aportació seriosa a l'estudi d'un personatge que Catalunya va perdre de vista, però ens falta encara una versió més descomplexada, menys respectuosa, envers una personalitat torturada, controvertida i, mal que ens pesi, irritant. De moment tenim un llibre necessari sobre un català irrepitible. ♦♦